

סמינריון מ"א: שירתו המוקדמת של אלתרמן: פואטיקה והתקבלות (תשע"ג)

פרופ' חיה שחם

סילבוס

סמינריון זה מתמקד בשירתו הקאנונית המוקדמת של אלתרמן, זו שהתפרסמה בין השנים 1938-1944. במסגרתו נבחן הן את הפואטיקה המיוחדת של שירה זו, שהתבלטה במורכבותה על רקע הפואטיקה המודרניסטית של השירה העברית בת זמנה, והן – את התגובות שליוו את שירת אלתרמן מייד עם הופעתה ולאורך התקופה האמורה וסימנו את תהליכי התקבלותה. בחינה כפולה זו תיערך באמצעות קריאה וניתוח של היצירות עצמן בליווי המחקר העיוני הענף שהתפתח סביבן, וכן – באמצעות בדיקת העדויות הספרותיות לגבי אפיקי ההתקבלות השונים של שירת אלתרמן ושלביהם. חובות הקורס: קיימת חובת נוכחות בקורס. סיום הקורס וקבלת ציון כרוכים בהגשת רפרט (בעל-פה או בכתב). תלמידים המעוניינים לכתוב עבודה סמינריונית יוכלו לעשות כך לאחר שהנושא יאושר על-ידי המרצה.

ביבליוגרפיה

יצירות נתן אלתרמן

[הספרים התפרסמו במהדורות שונות, על-כן צוינו רק כותרותיהם והשנים שבהן ראו אור לראשונה]

כוכבים בחוץ (1938)

שמחת עניים (1941)

שירי מכות מצריים (1944)

עיר היונה (1957)

חגיגת קיץ (1965)

ב. ספרים, מאמרים ורשימות על יצירת אלתרמן

אבידן דוד, "על אלתרמן ועל זך", *עכשיו: ספרות אמנות, ביקורת*, 66, 1998/99, עמ' 94-101.
אבן-זוהר איתמר, "החושב והנחשב, או המת הרעיה", *עיונים בספרות*, הוצאת משרד החינוך והתרבות/ מכון הנרייטה סאלד, תשכ"ו, עמ' 25-34.
אברמוביץ צלה, "על תופעה מרכזית בדינאמיקה של רצף הטקסט ב'שמחת עניים' לנתן אלתרמן", *תעודה – מחקרים בספרות עברית*, כרך ה, אוניברסיטת תל-אביב, תשמ"ו, 185-208.

אידר דרור, **אלתרמן – בודלר, פריס – תל אביב: אורבניות ומיתוס בשירי 'פריח הרע' ו'כוכבים בחוץ'**, כרמל, ירושלים, 2003.

אלתרמן נתן, **במעגל**, מאמרים ורשימות תרצ"ב-תשכ"ח, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"א, 1971.

באומגרטרן אורה, [עורכת], **נתן אלתרמן, מבחר מאמרי ביקורת על שירתו**, עם עובד, תל-אביב, 1971.

באומגרטרן אורה, "קוים בהתפתחות ביקורת אלתרמן", **שם**, עמ' 7-26.

בהט יעקב, "עיונים במילון הפיוטי של נתן אלתרמן", **על שירה וסיפורת**, מחקרים בספרות העברית בעריכת צבי מלאכי, אוניברסיטת תל-אביב, תשל"ז, עמ' 9-32.

בוסק מאיר, "על שירי מכות מצריים לנתן אלתרמן", **דפים לספרות** מוסף **על המשמר**, 1.4.1977.

בלאט אברהם, "שירי מכות מצריים לנתן אלתרמן", **תחומים וחזות**, תל-אביב, 1974, עמ' 116-112.

בלבן אברהם, **הכוכבים שנשארו בחוץ**, "פפירוס", אוניברסיטת תל-אביב, תשמ"ב.

בן-גוריון עמנואל, "נ. אלתרמן, שירים", **מאסף פועלי ארץ ישראל**, תל-אביב, ת"ש, עמ' 461.

ברזל הלל, "תיבה מזמרת – דרך ועת", **משוררים על שירה**, כרך ב', הוצאת עקד, תל-אביב, תש"ל, עמ' 83-112.

ברזל הלל, "הכוח להעדיף: לבעיית הניגודיות בשירת נתן אלתרמן", **ספר עקד**; שנתון לשירה, 1980, עמ' 6-14.

ברזל הלל, "נתן אלתרמן: זהות וכוללות, מקרא ב'שיר עשרה אחים'", **משוררים בגדולתם**, "יחדיו", 1979, עמ' 142-167.

ברזל הלל, "שירי מכות מצריים לנתן אלתרמן", **דבר**, 19.3.1971, עמ' 30. (כונס בספרו: **חתני פרס ישראל**, שירה, יחדיו, איחוד מוציאים לאור, תל-אביב, 1971).

ברזל הלל, **מן הסתום אל המפורש: "שמחת עניים" לנתן אלתרמן – רמיזות לתנ"ך ורמיזים לשקספיר**, תל-אביב, 1997.

בר-יוסף חמוטל, "עלילה ומשמעות ב'שמחת עניים' על רקע הדקאדנס והסימבוליזם בספרות הרוסית", **הפואמה המודרניסטית ביצירת אלתרמן**, עורכים זיוה שמיר וצבי לוז, אוניברסיטת בר-אילן, 1991, עמ' 223-239.

ברקאי עדה, "מראות יסוד ב'כוכבים בחוץ'", **מאזניים** מ"א 5, תשרי תשל"ו, עמ' 336-342.

ברתנא אורציון, "עזה ממוות אהבה: מניגוד בינארי למתח ארוטי ב'כוכבים בחוץ'", **מאזנים** ס"ט (3), 1994, עמ' 38-48.

בת-מרים יוכבד, "עם ספרו של אלתרמן", **דבר**, מוסף לשבתות ולמועדים, י"ג, גליון 20, תרצ"ח, 25.2.1938 (כונס בתוך: באומגרטרן אורה, [עורכת], **נתן אלתרמן, מבחר מאמרי ביקורת על שירתו**, עם עובד, תל-אביב, 1971, עמ' 27-28).

גולומב הרי, "בדיות וקניינים – עיונים בשירת אלתרמן", **קשת** יא, אביב תשכ"א, עמ' 30-61.

גולומב הרי, "ירח באור זך", **הספרות** 23 (1976), עמ' 7-22.

גורי חיים, "בין הקשרים והזיכרונות", **הארץ**, 1.9.1967.

גורן נתן, "בשדה הספר העברי", **עם וספר**, כרך ב' חוב' ג-ד, אייר תרצ"ט, אפריל 1939, עמ' 47-49.

גורפיין רבקה, "סמל עתיק (עיון ב'שירי מכות מצריים' לנ. אלתרמן)", **על המשמר**, 11.4.1960.

(כונס בספרה: **מקורב ומרחוק**, תל-אביב, 1964, עמ' 157-167).

גראנט עדה [=לאה גולדברג], "יומן ספרותי", **על המשמר**, 21.1.1944.

דורמן מנחם (עורך), **בין המשורר למדינאי – בן-גוריון ואלתרמן בשיר ובאגרת**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשמ"ז.

דורמן מנחם ואהרן קומם (עורכים), **אלתרמן ויצירתו: דברים ומחקרים**, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, הוצאת הקיבוץ המאוחד, מוסד אלתרמן, 1989.

דורמן מנחם, (עורך), **מחברות אלתרמן** א'-ד', הקיבוץ המאוחד, תשל"ז, תשל"ט, תשמ"א, תשמ"ו.

דורמן מנחם, **אל לב הזמר**, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ז.

דורמן מנחם, **נתן אלתרמן – פרקי ביוגרפיה**, הקיבוץ המאוחד, 1991.

האפרתי יוסף, "לשאלת הקומפוזיציה של השיר הבודד ב'כוכבים בחוץ'", **הספרות** ג-2 (נובמבר 1971), עמ' 215-224.

הירשפלד אריאל, "בדרך אל 'חתך הזהב': על תבניתו של 'שיר עשרה אחים'", **מחברות אלתרמן** ג, 1981, עמ' 227-241.

המאירי אביגדור, "מעבר לחוט הסיקרא; 'כוכבים בחוץ': נתן אלתרמן", **דבר**, מוסף לשבתות ולמועדים, 28.4.1939 (כונס בתוך: באומגרטרן אורה, [עורכת], **נתן אלתרמן, מבחר מאמרי ביקורת על שירתו**, עם עובד, תל-אביב, 1971, עמ' 32-34).

וייסברוד רחל, "נתן אלתרמן / עיר היונה", **בימים האחרים – תמורות בשירה העברית בין תש"ח לתש"ך**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב, 2002, עמ' 43-115.

זינגר מ', "על הקרוב ועל הרחוק", **דבר**, 17.7.1953, עמ' 2.

זך נתן, "הרהורים על שירת נתן אלתרמן", **עכשיו**, 3-4, תשי"ט, עמ' 109-122.

זך נתן, **זמן וריתמוס אצל ברגסון ובשירה המודרנית**, אל"ף, תל-אביב, 1966.

זמורה ישראל, "כוכבים בחוץ", **הארץ**, תוספת ספרותית, 11.3.38.

זמורה ישראל, "נתן אלתרמן – קווים לדמותו הפיוטית", **הספרות על פרשת דורות**, כרך ב', הוצאת מחברות לספרות, תל-אביב, תשי"ט, עמ' 245-251.

זמורה ישראל, "'שמחת עניים' לני אלתרמן", **דבר**, 5.9.1952.

זמורה ישראל, "שירי מכות מצרים", **דבר**, 30.5.1953.

זמורה ישראל, "שירי המת החי", **דבר**, 22.9.1967.

זנדבנק שמעון, "אלתרמן והביקורת", **השיר הנכון**, ספרית פועלים, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, 1982, עמ' 28-36.

חבר חנן, **פתאום מראה המלחמה – לאומיות ואלימות בשירה העברית בשנות ה-40**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001, עמ' 27-40; 64-120.

יציב יצחק, "עם שירי מכות מצרים", **דבר**, 7.4.1944, עמ' 5.

כגן אליעזר, "ה'עצר' היאמבי בטור האנאפסטי של אלתרמן", **תרביץ**, שנה 39, ניסן תש"ל, חוב' 3 עמ' 307-316.

כנעני דויד, "על קו הקץ (על שירת נתן אלתרמן)", **בינם לבין זמנם**, ספרית פועלים, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, מרחביה, 1955.

כצנלסון רחל, "מכות מצרים" ו"שמחת עניים" לנ. אלתרמן, **מסות ורשימות**, עם עובד, תל-אביב, תשי"ו, עמ' 177-181.

לאור דן, **השופר והחרב**, מסות על נתן אלתרמן, אוניברסיטת תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ד.

לבוא שולמית, "על עיצוב המלודיות של שירי אלתרמן ועל אופני קליטתה", **על שירה וסיפורת**, מחקרים בספרות העברית בעריכת צבי מלאכי, אוניברסיטת תל-אביב, תשל"ז, עמ' 67-84.

לויך ישראל, "קולות מן העבר בהווה" (השפעת השירה העברית בימי-הביניים על 'שמחת עניים' של נתן אלתרמן), **על שירה וסיפורת** (ערך צ' מלאכי), מכון כץ ומפעלים אוניברסיטאיים, תל-אביב, עמ' 33-66.

מגד מתי, "שירת אלתרמן ועולם הבלאדה", **למרחב**, "משא", 21.8.1959.

מגד מתי, "כפל הפנים של המשורר", **מולד**, כרך ג' חוב' 14-15, תשל"ל, עמ' 231-249.

מ.י., "כוכבים בחוץ", **גזית**, כרך ב' חוב' י-יא, תרצ"ח, עמ' 83.

מירון דן, "המת והרעיה", **ארבע פנים בספרות העברית בת ימינו**, שוקן, ירושלים ותל-אביב, תשכ"ב, עמ' 13-37.

מירון דן, "ארס-פואטיקה של המשורר-ההלך", **שם**, עמ' 69-83.

מירון דן, "הערות לוויכוח על שירת אלתרמן", **שם**, עמ' 84-108.

מירון דן, "הגיבור הבינוני בשמחת עניים", **למרחב**, 29.3.1957.

מירון דן, **מפרט אל עיקר: מבנה, ז'אנר והגות בשירתו של נתן אלתרמן**, הקיבוץ המאוחד, ספרית פועלים, תשמ"א.

מירון דן, "עולם הסמלים בשירת נתן אלתרמן", **למרחב**, "משא", 19.8.1960.

מירון דן, **פרפר מן התולעת, אלתרמן הצעיר ויצירתו**, האוניברסיטה הפתוחה, 2001.

מתתיהו מ', "שמחת עניים", **לאחדות העבודה** גליון 128, 13.1.1947, עמ' 3.

נחלתי ד', "מ'שירי מכות מצרים' עד 'עיר היונה'", **דבר**, 3.7.1959.

נתן אסתר, "מקורות לפואמה 'שמחת עניים' לנתן אלתרמן", **הספרות** ב-1 (1969), עמ' 245-250.

סדן דב, "מכות מצרים", **מחניים**, כרך 5, חוברת לב, ערב פסח, תשי"ז (כונס בספרו: **גלגל המועדים**, הוצאת מסדה, רמת-גן 1964, עמ' 47-57).

סנה י', "כוכבים בחוץ", **בוסתנאי**, 4.5.1938, עמ' 20-21.

עובדיהו מ', "כוכבים בחוץ", **העולם**, תרצ"ח, עמ' 740.

עובדיהו מ', "שירה של שחרית", **מאזניים** כרך ז', תרצ"ח, עמ' 143-144.

ערפלי בעז, "מ'אבני בוח' ל'כוכבים בחוץ'", **אלתרמן ויצירתו: דברים ומחקרים**, אוניברסיטת בן-גוריון, הקיבוץ המאוחד, 1989, עמ' 145-190.

ערפלי בעז, **עבודות של חושך – על "שמחת עניים" לנתן אלתרמן**, המכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ג.

פיכמן יעקב, "קטעים על שירת אלתרמן", **עתים**, גיליון 17, 13.2.1948.

פנואלי ש"י, "בינה בשירה המודרנית", **מאזניים**, כרך ט"ו, תשכ"ב-כ"ג, יוני 1962, עמ' 33-42.

פנואלי ש"י, "שירת נתן אלתרמן", **גלינות** כ', תשי"ז, עמ' 67-70.

פנואלי ש"י, "אור החיוד", **קטיף** תשי"ד, עמ' 38-44.

פנואלי ש"י, "מכות מצריים שהיו לשירה", **זמנים**, 8.4.1955, עמ' 4.

פנואלי ש"י, "פרקים בספרותנו הצעירה", **גלינות** כרך כ' חוב' ח', תשי"ז, עמ' 67-70.

צורית אידה, "על כמה מוטיבים ב'כוכבים בחוץ'", **למרחב**, "משא", גליון 65, 14.1.54, 4-5; גליון 66, 28.1.54, עמ' 4.

צורית אידה, "שמחת עניים", **משא**, גליון 23, 10.7.1952.

צורית אידה, **הקרוב והברית: עיונים בשירת נתן אלתרמן**, הוצאת דביר, תל-אביב, תשל"ד.

- צימרמן שושנה, **לפניך תאומים: על העיקרון המכונן ביצירת נתן אלתרמן**, מחברת שדמות, טבעון, 1997.
- צמח שלמה, "הספרות היפה בשנת תש"א", **כנסת** תש"ב.
- צמח שלמה, "על ההשוואה", **מסה וביקורת**, הוצאת אגודת הסופרים ודביר, תל-אביב 1954, עמ' 144-140.
- צ.ר., "כוכבים בחוץ", **גלינות** ז', תרצ"ח, עמ' 69-70.
- קומם אהרן, "אור בלי רואה" (עיון ב **כוכבים בחוץ**), **מולד** ג (כו), 1970, עמ' 226-230. (כונס בספרו שלשלת שירה, הוצאת אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2004, עמ' 173-180.
- קומם אהרן, "תמים וסחרחר"; עיון ב'שירים שמכבר' של נתן אלתרמן", **עתון 77**, 14, 1979, עמ' 35-37; 15, 22-24; 16-17, 40-43.
- קורצויל ברך, "ה- Condition Humaine בשירה הפרסונאלית של נתן אלתרמן", **בין חזון לבין האבסורדי**, שוקן, ירושלים ותל-אביב, תשכ"ו, עמ' 202-257.
- קצנלסון גדעון, "מגילת האש של דור השואה", **מאזניים** י"א, חוב' ה', תשכ"א.
- קרטון בלום רות, **בין הנשגב לאירוני**, הקיבוץ המאוחד, 1983.
- קריב אברהם, "כוכבים בחוץ", **מאזניים**, ירחון ז', תרצ"ח, 142-143. (כונס בתוך: באומגרטרן אורה, [עורכת], **נתן אלתרמן, מבחר מאמרי ביקורת על שירתו**, עם עובד, תל-אביב, 1971, עמ' 31-29).
- קריץ ראובן, "שיחות על שירת אלתרמן", **מולד**, כרך ט"ז, חוב' 125-126 (דצמבר 1958), עמ' 702-707.
- קרמר שלום, "שירת ההווה וההנחה לנתן אלתרמן", **חילופי משמרות בספרותנו**, הוצאת אגודת הסופרים העברים ודביר, תל-אביב, 1959, עמ' 174-178.
- רבינוביץ ישעיה, "שירת הראייה הבהירה: נתן אלתרמן", **מולד** כ, תשכ"ב, עמ' 215-231.
- רביקוביץ דליה, "השירים שהיו שמחת נעוריי", **הארץ**, 1.9.1967.
- רוקח דוד, "כוכבים בחוץ", **הצופה**, 18.3.1938, עמ' 7.
- רז אברהם, "שמחת עניים והביקורת על שירת אלתרמן", **הארץ**, 1.9.1967.
- רינג ישראל, "שמחת עניים לאלתרמן", **אודלוגין** כרך 13, 1957, עמ' 169-189.
- שביד אליעזר, "שירי מכות מצריים", **ניב הקבוצה** ד', תשט"ו, עמ' 389.
- שביד אליעזר, "שירי עיר נצורה [על 'שירי מכות מצריים' מאת נ. אלתרמן]", **שלוש אשמורות**, עם עובד, 1964, עמ' 153-167.
- שביד אליעזר, "המיתוס של קורבן האהבה", בתוך: באומגרטרן אורה, [עורכת], **נתן אלתרמן, מבחר מאמרי ביקורת על שירתו**, עם עובד, תל-אביב, 1971, עמ' 145-148.
- שביט עוזי, "חרוז ומשמעות בשירת אלתרמן", **אלתרמן ויצירתו: דברים ומחקרים**, אוניברסיטת בן-גוריון, הקיבוץ המאוחד, 1989, עמ' 131-144.
- שביט עוזי, **לא הכל הבלים והבל – החיים על קו הקץ על פי אלתרמן**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2007.
- שביט עוזי, **שירה מול טוטליטריות: אלתרמן ו'שירי מכות מצריים'**, הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה / זמורה-ביתן, 2003.

שהם ראובן, "המודוס האלגורי ב'שמחת עניים'", **דפים למחקר בספרות**, כרך 4, אוניברסיטת חיפה, תשמ"ח, עמ' 125-138.

שהם ראובן, "המודוס האלגורי ושירת אלתרמן", **דפים למחקר בספרות**, כרך 1, אוניברסיטת חיפה, 1984, עמ' 195-240.

שהם ראובן, "הריתמוס האוקסימורוני ב'כוכבים בחוץ'", **דפים למחקר בספרות**, כרך 5/6, אוניברסיטת חיפה, תשמ"ט, עמ' 167-182.

שהם ראובן, "מהימנות 'המשורר' לאור 'הדליקה' לנתן אלתרמן, **דפים למחקר בספרות**, אוניברסיטת חיפה, כרך 2, 1985, עמ' 241-256.

שופמן גרשון, "סער ופרץ", **מאזניים** ירחון י', ת"ש, עמ' 332-333.

שחם חיה, "בין מיתזציה לדה-מיתזציה: על אספקט אחד בקליטת מוטיב המת-החי האלתרמני בשירה הצעירה בשנות הארבעים וראשית שנות החמישים", **דפים למחקר בספרות**, אוניברסיטת חיפה, חוב' 5-6 תשמ"ט, עמ' 153-166.

שחם חיה, **הדים של ניגון**, הקיבוץ המאוחד, אוניברסיטת חיפה, 1997.

שחם חיה, "פירומניה ספרותית? מוטיב האש: מקורותיו וגלגוליו בשירת אלתרמן", **רגע של הולדת: מחקרים בספרות עברית ובספרות יידיש לכבוד דן מירון**, בעריכת חנן חבר, מוסד ביאליק, ירושלים, 2007, עמ' 874-904.

שחם חיה, "בְּרִית בְּתָרִים בִּין הַשּׁוֹרֵת": דמותו של נתן אלתרמן ביצירות משוררים, **עיניים בתקומת ישראל**, מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, קרית שדה-בוקר, אוניברסיטת בן-גוריון נגב, כרך 19, תשס"ט 2009, עמ' 177-197.

שלו מרדכי, "חרוזי נתן אלתרמן על ארץ הנגב", **סולם**, א, חוב' ז (חשוון תש"י), עמ' 18-20.

שלו מרדכי, "מי מפחד מ'שמחת עניים'?", **אלפיים** 5 : 206-152 ; 6 : 253-211.

שמיר זיוה וצבי לוז (עורכים), **הפואמה המודרניסטית ביצירת אלתרמן – מסות על "שמחת עניים" ו"שירי מכות מצרים"**, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, 1991.

שמיר זיוה, **עוד חוזר הניגון – שירת אלתרמן בראי המודרניזם**, פפירוס, אוניברסיטת תל-אביב, 1989.

שמיר זיוה, "עיון בשיר 'הרוח עם כל אחיותיה' כבדוגמת מופת לשירת התזזית המודרניסטית", **מאזניים**, סט-3 (טבת תשנ"ה), 12-18.

שמיר זיוה, **על עת ועל אתר – פואטיקה ופוליטיקה ביצירת אלתרמן**, הקיבוץ המאוחד, 1999.

שמיר זיוה, "הוא ארמון, הוא אריה, הוא המלך ליר" **עלי שית**, 46 : 29-13, 2001.

שמיר משה, "קריאה בשמחת עניים", **דבר**, 8.1.1954, עמ' 3.

שמיר משה, "כי אונים מצרה תשאבי", **דבר**, 29.1.1954, עמ' 3.

שמיר משה, "פתח קריאה ב שמחת עניים", **בקולמוס מהיר**, ספריית פועלים, מרחביה, 1960, עמ' 99-110.

תמוז בנימין, "שמחת עניים ושירי מכות מצריים של נ' אלתרמן", **לוח הארץ** לשנת תש"ט, **הארץ**, 1.10.1948, עמ' 4.

תמוז בנימין, "בלי מתווכים", **הארץ**, 1.9.1967.

ג. מבחר מקורות על הסימבוליזם, המודרניזם ותורת ההתקבלות

בר-יוסף חמוטל, **סימבוליזם בשירה המודרנית**, הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 2000.
הרשב בנימין (עורך), **מניפסטים של מודרניזם**, כרמל, ירושלים, 2001.

Balakian Anna, *The Symbolist Movement, A Critical Appraisal*, Random House, New York, 1967.

Chadwick Charles, *Symbolism*, Methuen & Co Ltd, 1971.

Cornell Kennerh, *The Symbolist Movement*, Archon Books, 1970.

Eysteinson Astradur, *The Concept of Modernism*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1990.

Faulkner Peter, *Modernism*, Methuen, London and New York, 1977.

Holub Robert C., *Reception Theory*, Methuen, London and New York, 1984.

Jauss Hans Robert, *Toward an Aesthetic of Reception*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1982.

Nicholls Peter, *Modernisms, A Literary Guide*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 1995.

Peyre Henri, *What Is Symbolism?* (Translated by Hemmet Parker), The University of Alabama Press, Alabama, 1980.

Quinones Ricardo J., *Mapping Literary Modernism*, Princeton University Press, 1985.